

NICOLAE TESTEMIȚANU MAI ACTUAL CA NICIODATĂ (Scrisoare)

Constantin EȚCO

Enciclopedia Testemițanu continuă să-și aștepte descifrarea completă, universală. Numai așa numele său va putea fi cunoscut și prețuit de acum înainte de noi și noi generații.

Petru Galețchi

În viața mea, norocul mi s-a înfățișat în trei chipuri: părinții, familia și dascălul universitar Nicolae Testemițanu. Fiecare dintre ei își are locul său în sufletul meu. Și pentru că îmi sunt dragi și scumpi, am vrut să-i cunosc mai bine, de aceea m-am străduit să las pe hârtie multiple reflecții despre păsul și lumea lor interioară. Am scris despre toți, poate mai mult și mai des despre Nicolae Andreevici, mai ales după ce a plecat la cele veșnice. Cu fiecare material publicat în presa vremii, înțelegeam cât de mult mai am să-l cunosc, să-i pricep concepțiile și principiile de viață.

A povesti despre Nicolae Testemițanu este și ușor, și greu. Ușor, deoarece mi-a fost pedagog, apoi coleg de lucru și mereu s-a aflat înaintea mea. Greu, fiindcă era o personalitate complexă, polivalentă și nu este de ajuns o viață ca să-l poți pricepe în totalitate.

Înalt, cu fața inteligentă și privirea-i sclipitoare și blajină, dovedea darul de a vedea lucrurile în esență. Ideile sale novatoare izvorau din capul lui ca lava incandescentă din vulcanul trezit la viață. Pe unde trecea, rămâneau urme de personalitate. Era o fire optimistă, principială, exigentă și generoasă. Aceasta m-a impresionat la el, m-a inspirat și m-a motivat să aleg calea științei și a managementului medical, fapt pentru care îi voi fi recunoscător până la moarte.

Succesele obținute în domeniul științei și practicii medicale le datorez Domniei Sale, care, prin tot ce a realizat pe parcursul vieții conștiente, a pus medicina în serviciul omului simplu. I-am fost nu numai ucenic, ci și calfă, aducându-mi modesta contribuție mai întâi la formarea potențialului de specialiști și de cadre tinere de conducere, apoi, când m-am integrat în mediul academic, și la consolidarea economică și managerială a sistemului de sănătate publică. Dacă ar fi trăit măcar încă un deceniu și ar fi apucat zorii deșteptării naționale, medicina autohtonă ar fi atins astăzi apogeul.

El spunea așa: „Numai o organizare chibzuită și de perspectivă, o dirijare bine pusă la punct, un management pe potrivă, fie în medicină, fie în altă sferă socială, ne pot duce către succesul râvnit. Abia pe urmă vin celelalte”. „Să faci totul - ce ești obligat să faci și ce ți se cere - cu dragoste și bunătate în suflet”, ne sfătuia Nicolae Testemițanu.

Acum cred că îmi înțelegeți insistența cu care revin iar și iar la activitatea și opera învățătorului meu. Cu toate că pe unii aceasta îi supără. Chipurile, am monopolizat trecutul. Se înșală.

În primul rând, moștenirea lui Testemițanu este primitoare cu oricine și oricui îi oferă șansa de a călători spre Olimpul său medical. Nu mă satur să scriu despre el, pentru că Nicolae Testemițanu ține nu de trecut, ci de prezent. În al doilea rând, eu, cum vă spuneam, i-am fost ucenic, iar datoria și frumusețea uceniciei mă obligă să-i păstrez memoria. Ultima lucrare consacrată lui am intitulat-o „Nicolae Testemițanu - nume devenit simbol”. Vă îndemn s-o citiți! Nu pentru faima mea, ci pentru satisfacția de a-l redescoperi, profund și măreț, atins, vorba acad. Gheorghe Ghidirim, „de semnele genialității”.

Din materialele prezentate în carte se desprind niște lucruri noi și interesante. Nicolae Testemițanu și-a creat scara de valori cu mult înainte de începerea carierei sale medicale. Ideea reformării sistemului medical i-a încolțit încă în anii studenției, când, paralel cu pregătirea de seminare și examene, obișnuia să adune date și experiențe despre principiile organizării sănătății publice.

Născut la sat și fiind nevoit să suporte condițiile proaste de asistență medicală, a sperat că va veni o zi când „lumea de la sapă” va scăpa de greutate. Și, ca să vedeți, în perioada studenției, după al 4-lea an de studii, umbla prin satele Moldovei și selecta elevi eminenți pentru admitere la Institutul de Stat de Medicină. Despre aceasta povestește conferențiarul universitar Alexei Rusu, părinții căruia l-au avut oaspete pe medicinistul Nicolae Testemițanu într-o zi geroasă de iarnă. Vizitele respective ne vorbesc despre faptul că tânărul reformator, care nu cunoștea ce-l așteaptă în viață, deja pe atunci planifica o reformă radicală în sistemul autohton de asistență medicală, intuind că ea poate fi realizată numai și numai cu ajutorul unor cadre medicale tinere, înalt calificate și receptive la schimbare. Ulterior, problema respectivă ocupa prima poziție în agenda sa de muncă.

A doua dovadă a preocupării sale principale pentru reorganizarea sănătății publice este perioada activității sale la Spitalul Raional din Râșcani. Atunci a înțeles că spitalele de circumscripție, amplasate în localitățile rurale mari, nu puteau satisface necesitățile medicale ale populației. Medicii specialiști mergeau de două-trei ori pe săptămână în sate pentru consultații, însă aceste întâlniri erau episodice și ineficiente. Probabil că anume la acea vreme i s-a conturat proiectul de restructurare a sănătății publice, axat pe două principii fundamentale: asigurarea accesului populației la asistență medicală primară și valabilitatea serviciilor medicale.

Și să vedeți cât de tacticos a gândit și a realizat această strategie! După intervențiile sale directe în modernizarea bazei tehnico-materiale și didactice a Institutului de Medicină, pe care l-a condus în perioada 1959-1963, în resetarea cerințelor de pregătire a cercetătorilor științifici și a cadrelor medicale de conducere la nivel de ramură, fiind ministru (1963-1968), revine la șefia Catedrei de igienă socială și organizare a sănătății (1973-1986) și transpune în viață Programul de Stat privind lichidarea diferențelor deservirii medicale a populației urbane și rurale. Pentru construcția ambulatoriilor în vecinătatea locului de muncă și de trai al omului, prototipuri ale asociațiilor medicilor de familie și substațiilor de acordare a asistenței medicale prespitalicești de azi, s-a învrednicit de Premiul de Stat în domeniul științei și tehnicii. Logica acestor evenimente ne vorbește despre puterea capacităților sale de a anticipa vremea și despre talentul cu care a lucrat la edificarea noii arhitecturi a sistemului național de sănătate.

Trebuie să menționez că proiectul respectiv, elaborat de N. Testemițanu împreună cu o echipă de experți din diferite domenii, a avut un impact social major asupra societății sovietice, deoarece, imediat după aprobarea oficială, Catedra sa a fost transformată în Centru Unional de elaborare și implementare a proiectelor strategice în sănătate.

Până atunci însă, Nicolae Testemițanu trebuia să atingă mai multe obiective strategice. În primul an de rectorat, s-a grăbit să majoreze contingentul de studenți proveniți de la sate, a forțat extinderea specialităților medicale prin edificarea unor noi blocuri de studii, facultăți și catedre, a alcătuit un plan strategic de pregătire a tinerilor cercetători, trimițând medici recrutați din spitalele raionale la aspirantură în instituțiile științifice medicale din Moscova, Leningrad, Kiev, Rostov și alte centre medicale mari din URSS. Reveniți în Moldova, aceștia erau numiți în posturi-cheie la Institut și în spitale, pentru a continua reformele începute.

În postul de ministru, Nicolae Testemițanu a trudit fără ostenire pentru validarea (azi acreditarea) serviciilor medicale instituționalizate. O instituție medicală putea fi pregătită de activitate numai în cazul în care subdiviziunile și mecanismele interne corespundeau parametrilor și normativelor tehnice și sanitare în vigoare. Și Testemițanu folosea orice posibilitate pentru îndeplinirea acestei condiții. A reorganizat o serie de spitale raionale (din Bălți, Soroca, Rabnița, Bender, Tiraspol), transformându-le în instituții republicane, a pus umărul la proiectarea și construirea centrelor de asistență medicală specializată, cum sunt Spitalul Clinic Republican de azi, Institutul de Ftziopulmonologie, Institutul Oncologic, Institutul Ocrotirii Sănătății Mamei și Copilului, Institutul de Medicină Urgentă, Institutul de Cardiologie. Conform concepției sale, unitățile medicale respective urmau să devină, până în anul 2005, centre medicale de excelență. Au trecut mai bine de 30 de ani de la moartea sa și trebuie să spun că autoritățile statului și comunitatea medicală academică au apreciat înalt aportul lui N. Testemițanu la dezvoltarea și consolidarea sănătății publice în Republica Moldova. În acest context, numele lui a fost înveșnicit în cărțile de vizită ale multor instituții și locuri din țară. Printre ele: Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova în a.1990, i-a fost conferit numele „Nicolae Testemițanu”; o stradă din

sectorul Malina Mică al or. Chișinău; Școala medie din satul de baștină Ochiul Alb, r. Drochia; o stradă din satul Olănești, r. Ștefan Vodă, una din orașelul Șoldănești și alta din or. Călărași. Profesorului și savantului Nicolae Testemițanu i s-au înălțat busturi în curtea Universității, pe rondul din preajma Muzeului de Istorie a Medicinii (creat tot de el) și în alte localități.

Drept recunoaștere a aportului considerabil al profesorului N.A.Testemițanu, în sistemul de organizare a ocrotirii sănătății și învățământului medical superior și în scopul eternizării memoriei, prin Hotărârea Parlamentului din 27 iunie 2003 a fost instituită medalia „Nicolae Testemițanu”. Această necesitate a fost motivată în felul următor: „Instituirea acestei medalii va fi prinosul nostru de recunoștință dat acestei personalități notorii, care prin eforturi deosebite a contribuit substanțial la dezvoltarea sistemului de instituții medicale, în care și-au recăpătat sănătatea, capacitatea de muncă și dragostea de viață mii de oameni”.

Medalia „Nicolae Testemițanu” va fi conferită:

- ◆ pentru merite deosebite în dezvoltarea ocrotirii sănătății, farmacologiei, balneologiei și medicinei preventive;
- ◆ pentru contribuție substanțială la dezvoltarea științei medicale, la implementarea realizărilor științifice în practica ocrotirii sănătății, la pregătirea cadrelor de cercetători științifici și a specialiștilor de înaltă calificare în domeniul medicinei;
- ◆ pentru activitate organizatorică și metodico-didactică prodigioasă;
- ◆ pentru participare activă la realizarea politicii sociale de stat.

Dar acestea nu sunt de ajuns. Se zice că amintirea despre un om o poți păstra punându-i portretul la vedere. Noi trebuie nu numai să ne închinăm, din când în când, în fața acestei personalități medicale de notorietate mondială, ci și să-l readucem în actualitate, în agendele noastre strategice și operaționale. Cu atât mai mult cu cât reformele în sistemul de sănătate nu sunt definitive.

Ideile reformatoare ale lui Testemițanu sunt necesare pentru a face ordine în sistem, în primul rând în ceea ce ține de aspectul organizatoric și economico-financiar. Nu este adevărat că fondurile bugetare alocate sănătății sunt insuficiente. Medicina consumă anual până la 6 miliarde de lei. E o sumă astronomică! Dacă acești bani ar fi gestionați cu înțelepciune, adică predictibil și rațional, situația în ramură s-ar ameliora într-o perioadă scurtă de timp. Or, atât populația, cât și întreaga armată de lucrători medicali de mult așteaptă beneficiile schimbării. Destul cu atâta formalitate, birocrăție, corupție și risipă de bani publici în medicină!

Trebuie să ne restructurăm din interior, să reaşezăm activitatea și comportamentul profesional al medicilor pe modelul de slujire pe care l-a folosit N. Testemițanu. Ce spunea el? „Patria este pragul casei tale, casa ta, satul tău, țara ta”. El a adus cultura și comunicarea decentă în culoarele puterii și ale instituțiilor medicale. Ministru fiind, a dispus predarea disciplinelor medicale la Institut în limba maternă. Guvernarea roșie de atunci a interpretat acest fapt ca o manifestare de naționalism și l-a destituit din post. În esență, predarea medicinei și comunicarea în limba maternă cu beneficiarii actului curativ sunt imperative profesionale. Cum poți să stabilești corect diagnosticul pacientului fără să înțelegi ce-ți povestește?

Revalorificând domeniul medical, Testemițanu a reușit practic să-i redea omului simplu justiție și dreptate medicală, iar țării – proiecte de epocă cu efecte majore pentru sănătatea publică. Se știe că după ce a fost demis din funcție, Ministrul Sănătății al URSS Boris Petrovski i-a propus să vină la el în calitate de locțiitor. Testemițanu i-a răspuns că se va gândi. În discuție cu nepotul din partea mamei sale, Nicolae Ababii, ar fi spus: „Iată, Niculiță, mă cheamă la Moscova. Mi-au propus funcția de ministru adjunct în Ministerul Unional. Cum pot să accept această favoare? Acolo să mă bucur de salariu mare, de mașină la scară, iar poporul meu să zacă aici în mocirlă?”. Și n-a acceptat postul. Episodul acesta se petrecea cu șapte ani înainte de faimosul program de construcție strategică a rețelelor de ambulatorii și puncte medicale din țară.

Reaprindeți candela învierii spiritului testemițan! Să aducem puterea și lumina creației sale în gândurile și faptele noastre, indiferent unde activăm, în medicină, în știință, în sănătate! În viața de toate zilele. Sunt sigur că pildele sale nemuritoare ne vor ajuta să restabilim bunul nume și reputația de altădată a profesiei medicale, a ramurii sănătății în ansamblu.

Și închei tot cu o frază de-a marelui Testemițanu: „VIAȚA ESTE SCURTĂ. TREBUIE SĂ NE GRĂBIM S-O TRĂIM. GRĂBIȚI-VĂ SĂ FACEȚI BINE!”.

Al vostru, Constantin Ețco,
anul 2017

[https://doi.org/10.52556/2587-3873.2025.1\(103\).01](https://doi.org/10.52556/2587-3873.2025.1(103).01)

Constantin Ețco, medicul-academician, absolvent al Institutului de Medicină, anul 1971, cu totalul de 60 ani de stagiu de muncă – 46 ani dintre ei (06.12.1971 – 18.12.2017) consacrați Institutului de Stat de Medicină din orașul Chișinău (actualmente Instituția Publică Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova).

* * *

Profesorul Constantin Ețco a avut grijă în decursul anilor să editeze o sumedenie de articole, monografii și tratate științifice despre medicina socială, managementul medical, organizarea și științele sănătății publice, ba chiar să lanseze la tema carierei profesionale și un film documentar.

Operele sale alcătuiesc o parte semnificativă a patrimoniului medical și cultural național, ce constituie un izvor nesecat de inspirație și călăuză pentru actualele și viitoarele generații de medici și savanți. Însă, din cauza morții subite survenite într-o noapte blândă de decembrie, penița i s-a oprit sub povara ultimelor cuvinte, însăilate pe canavaua a 5 scrisori, adresate testamentar colegilor, prietenilor, copiilor, urmașilor săi.